

BİBLAVİ

(البلاوي)

Alî b. Muhammed b. Ahmed
el-Biblâvî el-İdrîsî el-Hüseynî
(1835-1905)

Ezher şeyhi.

Receb 1251'de (Kasım 1835) Yukarı Mısır'daki Asyût şehrine bağlı Deyrût kasabasının Biblâv köyünde doğdu. İlk öğrenimini ve Kur'an hıfzını burada tamamladıktan sonra Kahire'ye giderek Ezher'e girdi (1852). Burada Muhammed es-Sâvî, Muhammed İlîş, Muhammed el-İnbâbî, Ali b. Halîl el-Asyûtî, Hasûne en-Nevâvî ve Mansûr Kessâb gibi tanınmış hocalardan ders aldı ve tahsilini tamamladıktan sonra bir süre Ezher'le Hüseyin Camii'nde hocalık yaptı. 1280'de (1864) hacca gitti ve orada bazı âlimlerle görüşüp ilmî müzakerelerde bulundu. Bugünkü adı Dâru'l-kütübî'l-kavmiyye (Mısır Millî Kütüphanesi) olan Kütübhâne-i Hidîviyye'ye uzman tayin edildi (1881) ve daha sonra da buranın müdürlüğüne getirildi (1299/1882). Hizmet süresi boyunca kitapların tasnif ve kataloglanması göreviyle meşgul oldu. Bu görevi sırasında aracı olan yakın arkadaşı Mahmud Sâmi el-Bârûdî'nin Urâbî Paşa ayaklanmasına karışması sebebiyle Hidiv Tefvîk Paşa tarafından azledilen (1882) Biblâvî daha sonra Hüseyin Camii'ne hatip tayin edildi ve 2 Safer 1311 (15 Ağustos 1893) tarihinden itibaren de vazifesini şeyh (şeyhu hidme) olarak sürdürdü. 6 Şevval 1312'de (2 Nisan 1895) Muhammed Tefvîk el-Bekrî'nin istifasıyla boşalan nakîbûleşraf*lık vazifesine tayin edildi. Mart 1902'ye kadar sürdürdüğü bu görevi sırasında "Lâihâtü nikâbeti'l-eşraf" adlı bir dizi yönetmelik çıkarılarak bu kadro Evkaf Bakanlığı'na bağlandı. 2 Zilhicce 1320'de (2 Mart 1903) farklı adayları desteklemekte olan hidiv ve bakanları arasındaki bir uzlaşma neticesinde Selim el-Bişrî'den boşalan Ezher şeyhliği kadrosuna tayin edildi. Hidiv ile arasının açılacağını bildiği halde Muhammed Abduh'un reformcu görüşlerini destekledi. Fakat bu reformların uygulamaya aksettirilmesi yolundaki gayretleri hidivin sürekli baskıları sebebiyle sonuç vermediği gibi ciddi bir itibar kaybına da uğrayınca iki yıl sürdürdüğü bu görevinden 9 Muharrem 1323'te (16 Mart 1905) istifa etmeye mecbur kaldı. Aynı yıl 3 Zilkade'de (30 Aralık) vefat eden Biblâvî'nin cen-

naze namazı Hüseyin Camii'nde kılındıktan sonra Karâfetülmücâvirîn Mezarlığı'nda Bustânü'l-ulemâ bölümüne defnedildi.

Oğulları Muhammed el-Biblâvî (ö. 1954) ve Mahmud el-Biblâvî de (ö. 1931) Mısır'ın tanınmış âlimlerindendir. Biblâvî'nin eserlerinden bazıları şunlardır: *el-Envârü'l-Hüseyniyye 'alâ risâleti'l-Emûriyye*. Muhammed el-Emîr es-Sagir'in (ö. 1246/1830) âşûrâ günü ile ilgili müselles hadisleri ihtiva eden *Müsel-selü 'âşûrâ'* adlı müsnedi üzerine yapılmış bir şerhtir (Kahire 1305). *İ'câzû'l-Kur'ân* (*Ravzatü'l-medâris*'te neşrettiği makalelerdir), *İcâze ile's-Şeyh Muhammed b. Hâmid el-Merâgî el-Mâlikî*.

BİBLİYOGRAFYA :

Serkîs, *Mu'cem*, I, 522-523; Zeki Mücâhid, *el-A'lâmü's-şarkîyye*, Kahire 1950, II, 140; Ziriklî, *el-A'lâm*, V, 171-172; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, VII, 181-182; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 270; Şüyûhu'l-Ezher (nşr. Vezâretü'l-İlâm), Kahire, ts., s. 30-31; *el-Ezherü's-şerîf* ft *İdhi'l-elf*, Kahire 1403/1983, s. 251; Ahmed Teymur Paşa, *Terâcimü a'yânî'l-karnî's-sâli's'aşer ve'r-râbi'aşer*, Kahire, ts., s. 81-85; "es-Seyyid 'Ali el-Biblâvî", *el-Menâr*, VIII, Kahire 1905, s. 957-958; F. De Jong, "al-Biblâvî", *El² Suppl.* (İng.), s. 132-133.

CENGİZ KALLEK

BİBLİYOGRAFYA

(bk. KİTÂBİYAT).

BİCAN, Ahmed

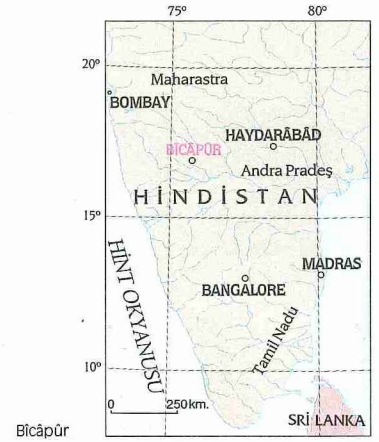
(bk. AHMED BİCAN).

BİCÂPÜR

(بيجاپور)

Hindistan'da
bir idarî bölge ve şehir.

Güney Hindistan'da Haydarâbâd'ın batısında bulunan Bîcâpür'un adı, "zafer şehri" anlamına gelen eski Vicayapura'dan gelmektedir. 1190 yılından itibaren bir asır süreyle Yadava Krallığı'nın yönetimi altında kalan bölge, 1294'te Alâeddin Halacî tarafından Delhi sultanı olan amcası Celâleddin Halacî adına fethedildi. Daha sonra bölgeyi zapteden Behmenîler'in buradaki valisi Yûsuf Âdil 1489'da bağımsızlığını ilân etti ve Âdilşâhîler Devleti'ni kurdu. Yûsuf Âdilşâh Bîcâpür şehrine bir kale inşa ettirdi ve burayı kurduğu devletin başşehri yaptı.

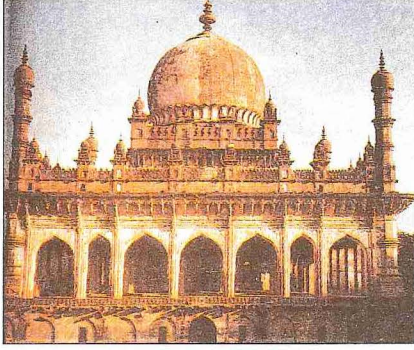
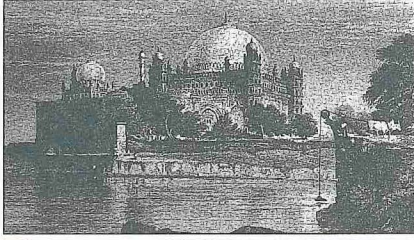

Âdilşâhîler 1489-1686 yılları arasında Bîcâpür'da hüküm sürmüşlerdir. 1558'de başa geçen Ali Âdilşâh büyük bir cami ile şehrin etrafına surlar yaptırmış ve halkın refahı için çalışmıştır. Bâbürlü Evrengzîb henüz şehzade iken Bîcâpür'u muhasara etmiş (1067/1656-57), ancak babası Şah Cihan'ın hastalanması üzerine Agra'ya geri dönmüştü. Sikender (İskender) Âdilşâh devrinde Evrengzîb şehri ele geçirerek (1686) küçük oğlu Kâm Bahş'ın yönetimine verdi. Babasının ölümü üzerine Kâm Bahş burada hükümdarlığını ilân etti. 1724'te Haydarâbâd nizamının hâkimiyet bölgesine katılan Bîcâpür, 1760'ta 6 milyon rupi karşılığında Maratalar'a bırakıldı ve daha sonra İngilizler'in eline geçti; 1864'te de bağımsız bir bölge olarak ilân edildi. Bugün Karnataka (eski Meysûr) eyaletine dahil olup 17.056 km² yüzölçümündeki idarî bölgenin nüfusu 2.401.782, şehrinki ise 147.313'tür (1981).

Bîcâpür 1688'de şiddetli bir veba salgını, 1718 ve 1818 yıllarında da iki büyük kıtlık geçirmiştir.

Âdilşâhîler Bîcâpür'da Dekken'deki klasik Hint mimarisinden farklı bir mimari ortaya koymuşlardır. Bîcâpür'daki güzel binalar Hindistan'ın hiçbir yerinde görülmez. Muazzam kubbesiyle ün yapmış "Gül Gumbad" adlı Muhammed Âdilşâh Türbesi ile İbrâhim Ravza denilen İbrâhim Âdilşâh Türbesi ve Camii bölgedeki en güzel mimari eserler arasındadır. Ali Âdilşâh Camii (Câmi Mescid), Anda Camii, Melike Cihan Begüm Camii, Ali Şehid Pîr Camii, Mustafa Han Camii, Şah Nevâz Türbesi ve Şah Kerim Türbesi de Bîcâpür'un diğer önemli mimari yapılarıdır.

Devamlı gelişen Bîcâpür'un çevresinde tahıl ziraatı ve hayvancılık yapılmaktadır.

Bîcâpûr'da Muhammed Âdilşah Türbesi'nin XIX. yüzyılda yapılmış bir gravürü (*Islamic Heritage of the Deccan*, s. 58) ile İbrâhim Ravza da denilen İbrâhim Âdilşah Camii

BİBLİYOGRAFYA :

J. Fergusson — P. D. Hart, *Architectural Illustrations of the Principal Mahomedan Buildings at Beejapore*, [baskı yeri yok] 1859; Muhammed İbrâhim, *Ravzatü'l-evliyâ-i Bîcâpûr* (nşr. Seyyid Revşân Ali), Haydarâbâd 1314/1896; *Düvel-i İslâmiyye*, s. 495; İsmail Hikmet Ertaylan, *Âdilşâhîler*, İstanbul 1953; P. Brown, *Indian Architecture (Islamic Period)*, Bombay 1981, s. 73-79; *Islamic Heritage of the Deccan* (ed. G. Michell), Bombay 1986, s. 59-76; İftikhar Ahmad Ghauri, "Regency in the Sultanates of Bijapur and Golconda", *JPHS*, XV/1 (1967), s. 19-37; a.mlf., "Local Government under the Sultanates of Bijapur and Golconda-Haidarabad", *IC*, LI/1 (1977), s. 54-63; J. S. Cotton, "Bîcâpûr", *İA*, II, 597; A. S. Bazmee Ansari — J. Burton-Page, "Bîdjâpûr", *El²* (İng.), I, 1202-1204; a.mlf., "Bîcâpûr", *UDMİ*, V, 28; Muhammed Baqır, "Bîdjâpûr", *Elr*, IV, 253-254.

ARİF NAİM

BÎCÂYE

(بجاية)

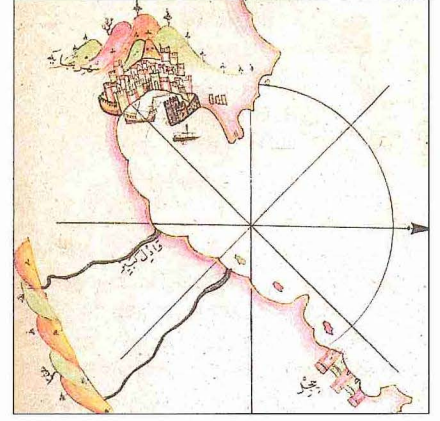
Cezayir'de bir liman şehri.

Batı kaynaklarında Bugia, Bugea, Buzia, Buzana şekillerinde görülen ve Fransızlar tarafından Bougie şeklinde kullanılan Bîcâye adı, Orta Mağrib'de yaşayan Sanhâce soyundan gelme Bîcâye kabilesinden alınmıştır. İbn Haldûn'un bildirdiğine göre kendilerine Bîkâye diyen

bu kabile, bugünkü Bîcâye'nin hemen yanında bulunan, kuruluşu Romalılar'a ait Saldæ şehri civarında yaşamıştır. Bîcâye aynı adı taşıyan körfezin kıyısında, Summam vadisi yakınında ve Ceza-yir şehrinin 175 km. doğusunda yer alır.

Saldæ 439'da Vandallar, 708'de de müslüman Araplar tarafından ele geçirilmiştir. Bölgenin müslüman sakinleri Sanhâciler, daha sonra buraya yerleşen Endülüslüler'le ve Mısır'dan gelen Hilâlîler'le beraber yaşamışlardır. Benî Hammâd meliklerinin dördüncüsü olan Nâsır b. Alennâs Saldæ'nin güneyine yeni bir şehir kurmuş (453/1061) ve eski limanın ahalisi de 1065'ten itibaren bu yeni şehre kaymaya başlamıştır. Nâsır, stratejik ve ekonomik sebepleri göz önünde bulundurarak şehri dağlık bölgenin verimli ve sulak eteğinde Sanhâce kabilesinin arazilerine yakın bir yerde kurmuştur. Bekrî'nin de yazdığı gibi şehrin konumu hoş ve savunması kolaydır. Şehir başlangıçta kurucusu Nâsır'ın ismine nisbetle Nâsiriye diye adlandırılmışsa da halk kabilenin ve yaşadığı yerin adı olan Bîcâye'yi kullanagelmıştır.

Bîcâye 1152'de Muvahhidler'in yönetimine girmiştir. XIV. yüzyılda bölgeye hâkim olan Hafsîler burada müstakil emirlikler kurmuşlardır. Bîcâye Hafsîler'in dışında kısa bir süre de Merînîler'in yönetiminde kalmıştır. İspanyollar 1510'da burayı istilâ ettiler. Gemilerle gelen 8000 kişilik İspanyol ordusu karşısında şehir halkı paniğe kapılarak yurtlarını terketti. Oruç Reis'in çeşitli teşebbüslerinden sonra Sâlih Reis kumandasındaki Türkler burayı 1555'te İspanyollar'ın istilâsından kurtardılar ve şehre asker yerleştirerek 278 yıl elle-

Pîrî Reis'in *Kitâb-ı Bahriyye* adlı eserinde Bîcâye ve çevresini gösteren harita (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2612, vr. 21*)

rinde tuttular. XVIII. yüzyılda burada 168 yeniçeri yanında 600 kişi kadar da sivil yaşamaktaydı. Fransızlar Cezayir'i ele geçirdikten sonra 1833'te Bîcâye'yi yönetimleri altına aldılar.

Bîcâye, Hammâdîler ve Hammâdîler'den sonraki dönemlerde önemli bir kültür merkezi olmuştur. Kendisi de Bîcâyeli olan müellif Gubrî'nin, XIV. yüzyılın başlangıcına kadar yaşayan Bîcâyeli âlimlerin hal tercemelerini verdiği büyük eseri burada birçok âlimin yetiştirdiğini göstermektedir. Gubrî'nî, daha sonraları kurucusu Mehdi b. Tümet'in adına nisbet edilen Reyhâne adlı bir medreseye de işaret etmektedir. XIII. yüzyılda seyyah Abderî, XIV. yüzyılda da İbn Battûta Bîcâye'yi ziyaret etmişler ve burada görüştükleri önemli kişilerden bahsetmişlerdir.

Ortaçağ'da Bîcâye ekonomik bakımdan büyük bir gelişme göstermiş, sosyal açıdan da Mısır ve Endülü'sün tesiri altında kalmıştır. Çevresinde genellikle her türlü hububat, pamuk, çeşitli meyve, sebze üretilmekte ve koyun, deve, sığır gibi hayvanlar yetiştirilmekteydi; fiyat ve ölçüleri de o dönemde Mısır ve Tunus'ta uygulananların hemen hemen aynı idi. Bîcâye halkı bütün âdet ve gelenekleriyle birlikte sanatlarını da korumasını bilmişlerdir. Afrikalı Leon (ö. 957/1550) Bîcâye'nin birçok cami, medrese ve zâviye ile işlek caddelere ve büyük binalara sahip mâmur bir şehir olduğunu yazmakta, ayrıca çevresindeki meyve ve sebze bahçelerinin çokluğundan, ancak ziraî üretimin yetersiz olduğundan söz etmektedir.

Bîcâye

